

Inkluzivni pristup uključivanju djece s teškoćama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje

---

Brek, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:695504>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-09**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivana Brlek

**INKLUZIVNI PRISTUP UKLJUČIVANJU DJECE S TEŠKOĆAMA U RANI I
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE**

Završni rad

Petrinja, rujan, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivana Brlek

**INKLUZIVNI PRISTUP UKLJUČIVANJU DJECE S TEŠKOĆAMA U RANI I
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE**

Završni rad

Mentor:

PROF.DR.SC. JASNA KUDEK MIROŠEVIĆ

1. UVOD	1
2. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE	2
2.1 Teorijski okviri.....	3
2.2 Povijesni razvoj inkluzivnog odgoja i obrazovanja	5
2.3 Izazovi i prilike u inkluzivnom obrazovanju	8
2.4 Uloga odgojitelja	11
3. SURADNJA RODITELJ – ODGOJITELJ	12
3.1 Individualizirani pristup za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama ..	13
3.2 Evaluacija učinkovitosti.....	15
4. ISTRAŽIVANJE.....	18
4.1 Cilj istraživanja	18
4.2 Mjerni instrument, način provođenja i metoda istraživanja.....	18
4.3 Uzorak ispitanika	19
4.4 Rezultati istraživanja	19
5. DISKUSIJA	25
6. PREPORUKE ZA POBOLJŠANJA	26
7. ZAKLJUČAK	29
8. LITERATURA	30

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je istražiti u kojoj mjeri se odgojitelji samoprocjenjuju kompetentnima za provođenje inkluzivne prakse u svojim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s naglaskom na suvremene pristupe koje provode za učenje i poučavanje. U radu se također opisuje važnost inkluzije djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u redovitim odgojno-obrazovnim ustanovama. Naglasak se stavlja na inkluzivni pristup uključivanja djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje koji se zasniva na načelu osiguravanja ravnopravnog pristupa obrazovnim mogućnostima za svu djecu, neovisno o njihovim individualnim sposobnostima i teškoćama. Ovaj pristup naglašava važnost stvaranja podržavajućeg i prilagođenog okruženja koje omogućuje djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama da sudjeluju u svim aktivnostima zajedno sa svojim vršnjacima. Ključne komponente inkluzivnog pristupa uključuju prilagodbu i individualizaciju kurikula i asistivne tehnologije te osiguravanje dodatne podrške kroz suradnju sa stručnim timovima, uključujući edukacijske rehabilitatore, logopede, terapeute i socijalne pedagoge. Inkluzivni pristup također naglašava važnost kontinuirane edukacije i profesionalnog razvoja odgojitelja kako bi bili kompetentni za rad s djecom s različitim vrstama teškoća. Suradnja s roditeljima i obiteljima djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama također je ključna komponenta inkluzivnog pristupa. Roditelji su aktivno uključeni u proces planiranja i provedbe odgojno-obrazovnih aktivnosti, što pomaže u stvaranju koherentnog i konzistentnog okruženja za dijete. U inkluzivnom okruženju, djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama imaju priliku razvijati svoje socijalne vještine, osjećaj pripadnosti i samopouzdanje kroz interakciju s vršnjacima. Ovaj pristup ne samo da podržava razvoj djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, već i promiče razumijevanje, empatiju i prihvaćanje različitosti među svom djecom, što doprinosi stvaranju inkluzivnije i tolerantnije zajednice. Inkluzivni pristup u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju predstavlja temelj za izgradnju inkluzivnog obrazovnog sustava i društva, osiguravajući da svako dijete, bez obzira na svoje teškoće, ima pravo i mogućnost za optimalan razvoj i obrazovanje.

Ključne riječi: *individualizirani pristup, inkluzivni pristup, posebne odgojno-obrazovne potrebe, rani i predškolski odgoj i obrazovanje*

SUMMARY

The aim of this paper is to investigate the extent to which preschool teachers self-assess themselves as competent to implement inclusive practice in their early childhood education and care institutions, with an emphasis on the modern approaches they implement for learning and teaching. The paper also describes the importance of inclusion of children with special educational needs in regular educational institutions. Emphasis is placed on an inclusive approach to the inclusion of children with special educational needs in early childhood and preschool education, which is based on the principle of ensuring equal access to educational opportunities for all children, regardless of their individual abilities and difficulties. This approach emphasizes the importance of creating a supportive and adapted environment that allows children with special educational needs to participate in all activities together with their peers. Key components of an inclusive approach include adapting the curriculum, using specialized teaching methods and assistive technology, and providing additional support through collaboration with professional teams, including educational rehabilitators, speech therapists, therapists, and social educators. The inclusive approach also emphasizes the importance of continuous education and professional development of educators so that they are competent to work with children with different types of disabilities. Cooperation with parents and families of children with special educational needs is also a key component of an inclusive approach. Parents are actively involved in the process of planning and implementing educational activities, which helps to create a coherent and consistent environment for the child. In an inclusive environment, children with special educational needs have the opportunity to develop their social skills, sense of belonging and self-confidence through interaction with peers. This approach not only supports the development of children with special educational needs, but also promotes understanding, empathy and acceptance of diversity among all children, which contributes to the creation of a more inclusive and tolerant community. An inclusive approach to early childhood education and care is the foundation for building an inclusive education system and society, ensuring that every child, regardless of their difficulties, has the right and opportunity for optimal development and education.

Keywords: *early childhood education and care individualized approach, inclusive approach, special educational needs*

1. UVOD

Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama su djeca koja se suočavaju s izazovima koji mogu utjecati na njihovu sposobnost učenja, komuniciranja, kretanja i sudjelovanja u svakodnevnim aktivnostima. Te teškoće mogu biti fizičke, intelektualne, senzorne ili emocionalne prirode. Svako dijete s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama je jedinstveno i može imati različite potrebe i sposobnosti. Važno je prepoznati te različitosti i osigurati da svako dijete dobije podršku koja mu je potrebna za maksimalan razvoj svojih potencijala. Rana intervencija je ključna za djecu s teškoćama u razvoju. Uključuje niz stručnih usluga kao što su logopedska terapija, fizioterapija, radna terapija i edukacijsko-rehabilitacijske usluge. Ove intervencije pomažu djeci da prevladaju izazove i razviju vještine potrebne za uspješno sudjelovanje u društvu. Također je važno uključiti obitelj u proces rehabilitacije jer ona igra ključnu ulogu u podršci i poticanju djeteta.

Inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u redovne obrazovne ustanove ima brojne prednosti. Omogućava djeci da se druže sa svojim vršnjacima, što može poticati osjećaj pripadnosti i samopouzdanja. Istovremeno, inkluzivno obrazovanje može povećati svijest i razumijevanje kod djece bez teškoća, promovirajući empatiju i prihvaćanje različitosti. Za uspješnu inkluziju, nužno je osigurati odgovarajuće prilagodbe u odgoju i obrazovanju i pružiti dodatnu podršku odgojiteljima i djeci. Iako djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama često nailaze na prepreke, postoji mnogo načina na koje im se može pomoći da postignu svoje ciljeve. Tehnologija igra sve veću ulogu u pružanju podrške, omogućavajući djeci pristup obrazovanju i komunikaciji na nove načine. Razvoj individualiziranih kurikula i korištenje asistivne tehnologije može značajno poboljšati kvalitetu života djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Važno je prepoznati i slaviti njihova postignuća. Bez obzira na izazove s kojima se suočavaju, ova djeca mogu postići izvanredne stvari uz pravu podršku i prilike. Potrebno je raditi na uklanjanju stigme i promicanju svijesti o njihovim sposobnostima i doprinosima društvu. Svako dijete zaslužuje priliku da ostvari svoj puni potencijal i doprinese svojoj zajednici na jedinstven način.

2. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Inkluzivno obrazovanje predstavlja pristup obrazovanju koji nastoji uključiti svu djecu, neovisno o njihovim individualnim sposobnostima, socijalnim ili kulturnim razlikama. Temelji se na načelima jednakosti i prava na obrazovanje za svu djecu, s posebnim naglaskom na djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Inkluzivno obrazovanje teži stvaranju okruženja u kojem se svako dijete osjeća prihvaćeno i podržano, omogućujući im da zajedno uče i rastu u redovnim dječjim vrtićima. Jedan od glavnih ciljeva inkluzivnog obrazovanja je osigurati da djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama imaju iste odgojno-obrazovne mogućnosti kao i njihovi vršnjaci bez teškoća. To podrazumijeva prilagodbu kurikula, korištenje različitih odgojno-obrazovnih metoda te osiguravanje dodatnih resursa i podrške. Odgojitelji igraju ključnu ulogu u provedbi inkluzivnog obrazovanja, jer moraju biti osposobljeni za prepoznavanje i odgovaranje na različite potrebe djece. Profesionalni razvoj i kontinuirana edukacija odgojitelja, učitelja i nastavnika su stoga od izuzetne važnosti (Popadić, 2016).

Inkluzivno obrazovanje također uključuje suradnju između dječjeg vrtića, škole, obitelji i zajednice. Roditelji djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama trebaju biti aktivno uključeni u odgojno-obrazovni proces svoje djece, te imati priliku sudjelovati u donošenju odluka koje se tiču obrazovanja. Zajednica također igra važnu ulogu u stvaranju inkluzivnog okruženja, pružajući podršku dječjim vrtićima, školama i obiteljima kroz različite usluge i programe. Prednosti inkluzivnog obrazovanja su brojne i višestruke. Djeca s teškoćama u razvoju koja sudjeluju u inkluzivnim programima imaju bolje obrazovne rezultate, razvijaju veće samopouzdanje i bolje socijalne vještine. Njihovi vršnjaci bez teškoća također imaju koristi od inkluzije, jer uče cijeniti različitosti, razvijaju empatiju i postaju osjetljiviji na potrebe drugih. Inkluzivno obrazovanje stvara kulturu u kojoj se različitosti poštuju i cijene, što doprinosi izgradnji pravednijeg i tolerantnijeg društva (Popadić, 2016).

Unatoč mnogim prednostima, inkluzivno obrazovanje suočava se i s izazovima. Poteškoće u provedbi često proizlaze iz nedostatka resursa, nedovoljne podrške odgojiteljima te otpora prema promjenama unutar odgojno-obrazovnih sustava. Važno je osigurati dovoljno financijskih sredstava za prilagodbu dječjih vrtića, osiguranje potrebnih materijala i tehnologije te za edukaciju odgojitelja. Također je nužno promicati svijest o važnosti inkluzije među svim sudionicima u odgojno-obrazovnom procesu kako bi se prevladale predrasude i stvorilo pozitivno ozračje za svu djecu. Inkluzivno obrazovanje nije samo obrazovna strategija, već i moralni imperativ. Sva djeca, bez obzira na njihove sposobnosti ili teškoće, imaju pravo na

kvalitetan odgoj i obrazovanje u okruženju koje potiče njihov razvoj i omogućuje im da postignu svoj puni potencijal. Inkluzija u odgoju i obrazovanju reflektira šire društvene vrijednosti jednakosti, pravde i ljudskih prava te je stoga od ključne važnosti za izgradnju društva koje poštuje i cijeni različitosti.

2.1 Teorijski okviri

Obrazovna inkluzija podrazumijeva uključivanje djece i odraslih koji su zbog svojih specifičnosti izloženi riziku socijalne isključenosti (Karamatić Brčić, 2011). Inkluzivno obrazovanje obuhvaća praksu integracije sve djece u odgojno-obrazovni sustav s ciljem zadovoljenja njihovih potreba, neovisno o razvojnim teškoćama, talentima, socioekonomskom porijeklu i drugim specifičnostima (Mikas i Roudi, 2012). U današnje vrijeme, odgojno-obrazovna inkluzija postala je ključni zahtjev modernih odgojno-obrazovnih politika mnogih zemalja, oslanjajući se na obrazovne dokumente i konvencije o ljudskim pravima (Karamatić Brčić, 2011).

Odgojno-obrazovna inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama predstavlja temeljno načelo suvremenih odgojno-obrazovnih sustava koje se zalaže za uključivanje sve djece u redovne odgojno-obrazovne programe, bez obzira na njihove individualne razlike i teškoće. Ovaj pristup naglašava važnost jednakosti i prava na odgoj i obrazovanje za svako dijete, nastojeći stvoriti uvjete da sva djeca imaju pristup kvalitetnom odgoju i obrazovanju koje je prilagođeno njihovim potrebama. Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama često se suočavaju s izazovima koji mogu otežati njihovu integraciju u obrazovni sustav, te je stoga inkluzivno obrazovanje ključno za njihovu socijalnu i akademsku integraciju. Jedan od ključnih elemenata obrazovne inkluzije je prilagodba kurikula kako bi se osiguralo da djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama mogu sudjelovati u aktivnostima na ravnopravnoj osnovi sa svojim vršnjacima. To uključuje korištenje različitih odgojno-obrazovnih metoda i strategija koje odgovaraju individualnim potrebama djeteta, kao što su diferencirani zadaci, asistivna tehnologija i dodatna podrška provođenju aktivnosti. Također, važno je osigurati da odgojitelji imaju odgovarajuću edukaciju i resurse kako bi mogli uspješno provoditi inkluzivne prakse. Profesionalni razvoj i kontinuirana obuka odgojitelja ključni su za njihovu sposobnost da prepoznaju i odgovore na potrebe djece s teškoćama u razvoju (Knežević-Florić i sur., 2018).

Suradnja između dječjih vrtića, roditelja i zajednice također igra ključnu ulogu u uspješnoj inkluziji djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Roditelji trebaju biti aktivno uključeni u odgojno-obrazovni proces svoje djece, te im se treba omogućiti sudjelovanje u donošenju odluka koje se tiču odgoja i obrazovanja. Dječji vrtići trebaju pružiti podršku roditeljima kroz informiranje, savjetovanje i uključivanje u razne vrtićke aktivnosti. Zajednica može pružiti dodatne resurse i usluge koje podržavaju obrazovnu inkluziju, poput terapijskih usluga, rekreativnih programa i drugih oblika podrške. Obrazovna inkluzija donosi brojne prednosti za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Sudjelovanje u inkluzivnom obrazovnom okruženju može poboljšati njihove socijalne vještine, samopouzdanje i kasnije akademska postignuća. Kroz interakciju sa svojim vršnjacima bez teškoća, djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama mogu razviti osjećaj pripadnosti i socijalne povezanosti, što je ključno za njihov emocionalni i socijalni razvoj. Istovremeno, inkluzija koristi i djeci bez teškoća, jer ih uči empatiji, prihvaćanju različitosti i razvijanju socijalnih vještina koje su važne za život u multikulturalnom društvu. Unatoč mnogim prednostima, provedba inkluzivnog odgoja i obrazovanja nije bez izazova. Nedostatak resursa, nedovoljna podrška odgojiteljima i otpor prema promjenama unutar odgojno-obrazovnog sustava mogu predstavljati prepreke za uspješnu inkluziju. Potrebno je osigurati adekvatna financijska sredstva za prilagodbu dječjih vrtića, nabavu potrebnih materijala i tehnologije te edukaciju odgojitelja. Također je važno promicati svijest o važnosti inkluzije među svim sudionicima u odgojno-obrazovnom procesu kako bi se prevladale predrasude i stvorilo pozitivno ozračje za svu djecu (Knežević-Florić i sur., 2018).

Obrazovna inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama predstavlja temeljnu vrijednost koja odražava šire društvene principe jednakosti, pravde i poštivanja ljudskih prava. Sva djeca, bez obzira na njihove sposobnosti ili teškoće, imaju pravo na kvalitetan odgoj i obrazovanje koje im omogućuje da ostvare svoj puni potencijal. Ulaganje u inkluzivan odgoj i obrazovanje ne samo da unapređuje živote djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, već i doprinosi izgradnji pravednijeg i tolerantnijeg društva za sve.

2.2 Povijesni razvoj inkluzivnog odgoja i obrazovanja

Povijesni razvoj inkluzivnog odgoja i obrazovanja za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama prošao je kroz nekoliko ključnih faza, koje su oblikovale današnji pristup ovom važnom području. Početni koraci prema inkluziji započeli su krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada su se pojavile prve specijalizirane škole za djecu s teškoćama u razvoju. U to vrijeme, djeca s različitim oblicima teškoća često su bila isključena iz redovnog obrazovnog sustava i smatrana nesposobnima za učenje u standardnim uvjetima. Specijalizirane škole pružale su im priliku za obrazovanje, no i dalje su bile odvojene od ostatka društva. U razdoblju neposredno nakon Drugog svjetskog rata, društva širom svijeta suočila su se s potrebom za obnovom i modernizacijom svojih obrazovnih sustava, što je uključivalo i preispitivanje načina obrazovanja djece s teškoćama u razvoju (Boroson, 2017).

1950-ih godina, obrazovanje djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama bilo je uglavnom segregirano. Ova djeca su najčešće bila smještena u specijalizirane škole ili ustanove gdje su dobivala obrazovanje prilagođeno njihovim specifičnim potrebama. Takav pristup temeljio se na uvjerenju da su djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama nesposobna sudjelovati u redovnim obrazovnim programima. Međutim, ovaj model obrazovanja doveo je do socijalne izolacije djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama i ograničenih prilika za njihovu integraciju u širu zajednicu. Promjene su počele sredinom 1960-ih, kada su aktivisti za prava osoba s invaliditetom, roditelji i stručnjaci iz područja obrazovanja počeli zagovarati integraciju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u redovne dječje vrtiće i škole. Njihovi naponi rezultirali su povećanom svijesti o važnosti socijalne inkluzije i pravima na obrazovanje za sve. U tom razdoblju, pionirski programi integracije počeli su se razvijati, iako su još uvijek bili u manjini. Primjerice, neke škole u razvijenim zemljama počele su uvoditi posebne razrede unutar redovnih škola, omogućujući djeci s teškoćama u razvoju da sudjeluju u školskim aktivnostima sa svojim vršnjacima (Boroson, 2017).

Zakonodavni okvir počeo se mijenjati krajem 1960-ih i početkom 1970-ih godina, kada su donijeti prvi zakoni koji su propisivali prava djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama na obrazovanje. Jedan od najznačajnijih trenutaka u ovom razdoblju bio je donošenje Zakona o obrazovanju svih hendikepiranih osoba (Education for All Handicapped Children Act) u Sjedinjenim Američkim Državama 1975. godine (slika 1), koji je osigurao pravo svakog djeteta na besplatno i prikladno obrazovanje u najmanje restriktivnom okruženju. Ovaj zakon bio je ključan za promicanje inkluzije i postavio je temelje za daljnji razvoj inkluzivnog obrazovanja.

U Europi, slične promjene događale su se pod utjecajem sve većeg broja istraživanja koja su pokazivala koristi inkluzivnog obrazovanja. Studije su ukazivale na to da djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama imaju bolje obrazovne i socijalne ishode kada su uključena u redovne škole, u usporedbi s onima koji su obrazovani u segregiranim ustanovama. Kao rezultat toga, mnoge europske zemlje počele su prilagođavati svoje obrazovne politike i uvoditi programe koji promiču inkluziju.

Slika 1. Potpisivanje povijesnog zakona u SAD-u (Izvor: WrightsLaw, 2024)

Krajem 1970-ih, inkluzivno obrazovanje postalo je sve više prihvaćeno kao važan cilj obrazovnih sustava širom svijeta. Ovaj period obilježen je prijelazom od segregacije prema integraciji, iako je potpuna inkluzija još uvijek bila daleki cilj. Usprkos izazovima i otporu prema promjenama, temelji za inkluzivno obrazovanje bili su postavljeni, otvarajući put za daljnje napredovanje u narednim desetljećima. Razdoblje od 1950-ih do 1970-ih godina stoga predstavlja ključnu fazu u povijesti inkluzivnog obrazovanja za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, obilježenu prvim koracima prema prepoznavanju njihovih prava na odgoj i obrazovanje i početkom integracije u redovne dječje vrtiće i škole. Ove promjene bile su rezultat kombinacije zakonskih inicijativa, aktivizma i sve veće svijesti o važnosti socijalne inkluzije, čime su postavljeni temelji za daljnji razvoj inkluzivnog odgoja i obrazovanja u narednim desetljećima (Boroson, 2017).

1980-ih godina, mnoge zemlje počinju preispitivati svoje obrazovne politike i sustave kako bi osigurale bolju integraciju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. U ovom

razdoblju dolazi do značajnih zakonskih reformi koje postavljaju temelje za inkluzivno obrazovanje. U Sjedinjenim Američkim Državama, Zakon o obrazovanju svih hendikepiranih osoba iz 1975. godine nadograđen je i proširen, čime se dodatno naglašava pravo djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama na obrazovanje u najmanje restriktivnom okruženju. Ove promjene utjecale su na globalnu percepciju inkluzivnog obrazovanja i potaknule slične reforme u drugim zemljama. 1990-ih godina obilježeni su daljnjim napretkom u promicanju inkluzivnog obrazovanja na međunarodnoj razini. Jedan od ključnih događaja u ovom razdoblju bila je Salamanca konferencija 1994. godine, organizirana od strane UNESCO-a. Na ovoj konferenciji usvojena je Salamanca izjava koja naglašava važnost inkluzivnog obrazovanja kao temeljnog načela za postizanje obrazovne jednakosti. Izjava poziva vlade da osiguraju politike i zakone koji podržavaju inkluziju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u redovne dječje vrtiće i škole, te prepoznaje da redovni dječji vrtići i škole s inkluzivnom orijentacijom čine najbolji način borbe protiv diskriminacije (Kim, 2014).

Ulaskom u 21. stoljeće, inkluzivno obrazovanje postaje sve više integrirano u nacionalne obrazovne politike širom svijeta. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, usvojena od strane Ujedinjenih naroda 2006. godine, predstavlja prekretnicu u priznavanju prava osoba s invaliditetom na inkluzivno obrazovanje. Članak 24 ove Konvencije propisuje pravo osoba s invaliditetom na obrazovanje u inkluzivnom sustavu na svim razinama, naglašavajući potrebu za prilagodbom obrazovnog okruženja kako bi se osigurala jednaka prava na obrazovanje za sve. U mnogim zemljama, uključujući Hrvatsku, došlo je do značajnih reformi obrazovnih sustava kako bi se podržala inkluzija. Uvođenje individualiziranih kurikula, podrška asistenata i razvoj specijaliziranih programa za odgojitelje predstavljaju samo neke od mjera koje su implementirane kako bi se osigurala bolja inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Dječji vrtići počeli su koristiti raznolike pedagoške metode, uključujući individualizirani pristup, suradničko izvođenje aktivnosti i asistivnu tehnologiju, kako bi odgovorile na potrebe sve djece.

Iako su postignuti značajni napreci, izazovi u provedbi inkluzivnog odgoja i obrazovanja i dalje postoje. Nedostatak resursa, otpor prema promjenama unutar obrazovnog sustava i potreba za kontinuiranom edukacijom odgojitelja predstavljaju glavne prepreke. Međutim, uz podršku vlada, nevladinih organizacija i međunarodnih tijela, inkluzivno obrazovanje nastavlja se razvijati i prilagođavati kako bi se osiguralo da sva djeca, bez obzira na njihove sposobnosti ili teškoće, imaju pristup kvalitetnom odgoju i obrazovanju. Danas, inkluzivno obrazovanje prepoznato je kao ključno načelo za postizanje obrazovne jednakosti i socijalne pravde. Brojne

studije i istraživanja, kako u zemlji tako i u svijetu, potvrđuju da inkluzija donosi koristi ne samo djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, već i njihovim vršnjacima bez teškoća, promičući empatiju, razumijevanje i društvenu koheziju. Inkluzivno obrazovanje nije samo obrazovna strategija, već i temeljni dio izgradnje pravednijeg i inkluzivnijeg društva za sve.

2.3 Izazovi i prilike u inkluzivnom obrazovanju

Inkluzivno obrazovanje za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama suočava se s nizom izazova koji utječu na uspješnost njegove provedbe. Jedan od glavnih izazova je nedostatak adekvatnih resursa. Mnogi dječji vrtići nemaju dovoljno financijskih sredstava za nabavku potrebne opreme, asistivne tehnologije i prilagođenih materijala koji su neophodni za podršku djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Nedostatak resursa također uključuje i manjak specijaliziranih odgojitelja i asistenata koji su ključni za pružanje individualizirane podrške djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Još jedan značajan izazov je nedovoljna edukacija i obuka odgojitelja. Mnogi odgojitelji nemaju dovoljno znanja i vještina za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, što može rezultirati neadekvatnim pristupima i metodama odgoja i obrazovanja. Odgojitelji trebaju kontinuiranu profesionalnu podršku kako bi razvili kompetencije za rad u inkluzivnom okruženju, uključujući poznavanje različitih strategija u individualiziranom pristupu, primjenu asistivne tehnologije i vještine u komunikaciji s djecom koja imaju različite vrste posebnih odgojno-obrazovnih potreba (Morina, 2019).

Otpor prema promjenama unutar odgojno-obrazovnog sustava također predstavlja izazov. Tradicionalni pristupi odgoju i obrazovanju često su duboko ukorijenjeni, a prelazak na inkluzivni model može izazvati otpor među odgojiteljima, roditeljima i upravama dječjih vrtića. Postoji zabrinutost da će inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama negativno utjecati na kvalitetu odgoja i obrazovanja za ostalu djecu ili da će zahtijevati previše dodatnih resursa. Ove predrasude i nesporazumi mogu usporiti ili otežati implementaciju inkluzivnih praksi. Potrebno je kontinuirano promicati svijest i razumijevanje o važnosti inkluzije kako bi se prevladali ovi otpori. Pružanje adekvatne podrške roditeljima djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama također je ključno, ali često nedovoljno razvijeno. Roditelji trebaju biti aktivno uključeni u odgojno-obrazovni proces svoje djece, no često se suočavaju s nedostatkom informacija i podrške. Dječji vrtići trebaju razviti sustave koji omogućuju redovitu komunikaciju i suradnju s roditeljima, uključujući savjetodavne usluge i

informativne radionice. Osnaživanje roditelja kroz edukaciju i podršku može značajno doprinijeti uspjehu inkluzivnog odgoja i obrazovanja (Morina, 2019).

Jedan od složenih izazova u inkluzivnom odgoju i obrazovanju je prilagodba kurikula. Standardizirani obrazovni programi često nisu prilagođeni potrebama djece s teškoćama, što može otežati njihovo sudjelovanje i postizanje uspjeha u učenju. Profesionalci u sustavu odgoja i obrazovanja moraju razvijati fleksibilne kurikule koji omogućuju diferencirano poučavanje, prilagođene aktivnosti i metode ocjenjivanja koje uzimaju u obzir individualne sposobnosti i napredak svakog djeteta. Ovaj proces zahtijeva dodatno vrijeme, kreativnost i resurse.

Socijalna inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama još je jedan aspekt koji predstavlja izazov. Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama često se suočavaju s predrasudama i stigmatizacijom od strane svojih vršnjaka, što može utjecati na njihovu emocionalnu dobrobit i socijalnu integraciju. Važno je stvarati pozitivno vrtičko okruženje koje potiče prihvaćanje različitosti i promiče socijalne vještine kroz suradničke aktivnosti, zajedničke projekte i programe vršnjačke podrške. Edukacija vršnjaka o različitim vrstama teškoća i važnosti inkluzije može smanjiti predrasude i potaknuti stvaranje podržavajuće zajednice. Unatoč ovim izazovima, inkluzivan odgoj i obrazovanje ima potencijal donijeti značajne koristi za svu djecu. Kroz zajedničko učenje, djeca razvijaju empatiju, razumijevanje i socijalne vještine koje su ključne za život u inkluzivnom društvu. Nastojanja za prevladavanje izazova i stvaranje podržavajućeg obrazovnog okruženja za djecu s teškoćama u razvoju predstavljaju korak prema izgradnji pravednijeg i ravnopravnijeg društva za sve. Jedna od značajnih prilika u inkluzivnom odgoju i obrazovanju je razvoj socijalnih vještina i međusobnog razumijevanja među djecom. Kada djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama sudjeluju u redovnim dječjim vrtičkim aktivnostima, imaju priliku uspostaviti prijateljstva i interakcije s vršnjacima (Mitiku i sur., 2014). Ovo iskustvo ne samo da poboljšava njihove socijalne vještine, već i razvija osjećaj pripadnosti i samopouzdanja. S druge strane, djeca bez teškoća uče o različitostima, razvijaju empatiju i toleranciju, što doprinosi stvaranju inkluzivnog i podržavajućeg vrtičkog okruženja.

Inkluzivno obrazovanje također pruža priliku za individualizirano učenje i prilagodbu odgojno-obrazovnih metoda kako bi se zadovoljile specifične potrebe svakog djeteta. Profesionalci u sustavu odgoja i obrazovanja trebaju koristiti diferencirane strategije i prilagođene kurikule kako bi osigurali da sva djeca mogu postići svoje potencijale. Ovaj pristup ne samo da podržava djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, već i obogaćuje cjelokupni odgojno-

obrazovni proces, potičući kreativnost i inovativnost u poučavanju. Korištenje asistivne tehnologije i specijaliziranih resursa u inkluzivnom obrazovanju predstavlja još jednu značajnu priliku. Tehnologija može značajno poboljšati pristupačnost obrazovnih sadržaja za djecu s različitim vrstama teškoća. Na primjer, upotreba računala s prilagođenim softverom, tabletima, interaktivnim pločama i drugim tehnološkim pomagalicama može olakšati učenje i omogućiti djeci s teškoćama da sudjeluju u aktivnostima ravnopravno sa svojim vršnjacima.

Roditelji djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama također imaju priliku igrati aktivnu ulogu u inkluzivnom odgoju i obrazovanju. Suradnja između roditelja i dječjih vrtića ključna je za osiguravanje uspjeha inkluzivnih programa. Roditelji mogu pružiti dragocjene informacije o potrebama i sposobnostima svoje djece, sudjelovati u razvoju individualiziranih kurikula i podržavati odgojno-obrazovni proces kod kuće. Ova suradnja stvara jaču povezanost između obitelji i odgojno-obrazovne zajednice, što doprinosi boljem razumijevanju i podršci za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Inkluzivno obrazovanje također nudi priliku za profesionalni razvoj odgojitelja. Edukacija i obuka odgojitelja za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama obogaćuje njihove vještine i znanja, omogućujući im da bolje razumiju i odgovore na različite odgojno-obrazovne potrebe djece. Kroz kontinuirano stručno usavršavanje, odgojitelji razvijaju kompetencije za primjenu inkluzivnih praksi i korištenje asistivne tehnologije, što doprinosi ukupnoj kvaliteti obrazovanja (Vorapanya i Dunlap, 2014).

Na društvenoj razini, inkluzivan odgoj i obrazovanje potiče stvaranje pravednijeg i inkluzivnijeg društva. Kroz inkluziju u odgoju i obrazovanju, djeca od malih nogu uče o važnosti prihvaćanja različitosti, što ima dugoročne pozitivne učinke na smanjenje predrasuda i diskriminacije u društvu. Djeca koja odrastaju u inkluzivnim vrtićkim okruženjima postaju odrasli koji cijene različitosti i aktivno doprinose izgradnji inkluzivnijih zajednica. Inkluzivni odgoj i obrazovanje za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama pruža brojne prilike koje nadilaze obrazovne okvire. Omogućavanjem ravnopravnog pristupa odgoju i obrazovanju, razvojem socijalnih vještina, korištenjem tehnologije, suradnjom s roditeljima, profesionalnim razvojem odgojitelja i promicanjem društvene inkluzije, inkluzivni odgoj i obrazovanje postaje temelj za izgradnju pravednijeg i ravnopravnijeg društva za sve.

2.4 Uloga odgojitelja

Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva uključivanje djece s različitim posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u redovne obrazovne ustanove, gdje im se pruža prilika za učenje i razvoj zajedno s njihovim vršnjacima. Ovo ne samo da pomaže djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama da se osjećaju prihvaćeno i vrijedno, već i ostaloj djeci omogućava da razvijaju empatiju, toleranciju i razumijevanje za različitosti. Odgojitelji u inkluzivnom odgoju i obrazovanju moraju razviti sposobnost individualiziranog pristupa svakom djetetu. Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama često zahtijevaju prilagođene metode poučavanja i dodatnu podršku. To može uključivati korištenje specifičnih didaktičkih materijala, prilagodbu zadataka ili osiguravanje asistivnih tehnologija. Individualizirani pristup pomaže djeci da napreduju prema svojim osobnim ciljevima i maksimalno iskoriste svoje potencijale (Rogers, 2007).

Odgojitelji igraju ključnu ulogu u suradnji s roditeljima i stručnim timovima koji uključuju psihologe, logopede, rehabilitatore i druge stručnjake. Ova suradnja je neophodna za kreiranje i implementaciju individualiziranih kurikula koji su prilagođeni specifičnim odgojno-obrazovnim potrebama svakog djeteta. Kroz redovitu komunikaciju i razmjenu informacija, odgojitelji mogu bolje razumjeti potrebe djece i pružiti im odgovarajuću podršku. Osim toga, angažman roditelja u odgojno-obrazovnom procesu doprinosi osjećaju zajedništva i podrške, što je ključno za djetetov napredak. Jedan od važnih aspekata inkluzivnog odgoja i obrazovanja je razvoj socijalnih vještina kod djece s teškoćama u razvoju. Odgojitelji pomažu djeci da se integriraju u vršnjačke skupine, potičući interakciju, suradnju i zajedničke aktivnosti. Kroz ove aktivnosti, djeca uče kako komunicirati, rješavati sukobe i graditi prijateljstva. Socijalna uključenost doprinosi općem razvoju djeteta, jačajući njegovo samopouzdanje i osjećaj pripadnosti (Rogers, 2007).

Odgojitelji su ključni za stvaranje pozitivne vrtićke klime koja podržava inkluzivnost. To podrazumijeva kreiranje okruženja u kojem se svako dijete osjeća sigurno, uvaženo i poštovano. Odgojitelji trebaju biti uzori tolerancije i empatije, potičući svu djecu da prihvaćaju i uvažavaju različitosti. Kroz različite aktivnosti i projekte, odgojitelji mogu promovirati vrijednosti kao što su jednakost, pravda i solidarnost, stvarajući tako vrtićko okruženje koje potiče inkluziju i zajedništvo (Naranian, 2013). Kako bi uspješno ispunjavali svoje uloge, odgojitelji u inkluzivnom obrazovanju moraju biti posvećeni kontinuiranom profesionalnom usavršavanju. To uključuje sudjelovanje u radionicama, seminarima i edukacijama koje se bave

inkluzivnim praksama, specifičnim potrebama djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama i najnovijim metodama poučavanja. Kontinuirano usavršavanje omogućava odgojiteljima da budu u toku s najnovijim istraživanjima i praksama, te da svoje znanje i vještine stalno prilagođavaju potrebama djece. Uloga odgojitelja u inkluzivnom odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju je složena i zahtijeva visoku razinu stručnosti, empatije i posvećenosti. Kroz individualizirani pristup, suradnju s roditeljima i stručnjacima, razvoj socijalnih vještina, promicanje pozitivne vrtičke klime i kontinuirano usavršavanje, odgojitelji mogu značajno doprinijeti uspjehu inkluzivnog odgoja i obrazovanja i osigurati da svako dijete ima priliku ostvariti svoje potencijale (Narainan, 2013).

3. SURADNJA RODITELJ – ODGOJITELJ

Suradnja između roditelja i odgojitelja temelji se na uzajamnom povjerenju, otvorenoj komunikaciji i zajedničkom radu na ostvarivanju najboljih interesa djeteta. Uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces omogućava djetetu da osjeti kontinuitet i podršku kako u dječjem vrtiću, tako i kod kuće, što je od iznimne važnosti za njihov emocionalni i obrazovni razvoj. Jedan od najvažnijih aspekata suradnje između roditelja i odgojitelja je otvorena i kontinuirana komunikacija. Redoviti sastanci, razgovori i pisana komunikacija omogućuju razmjenu informacija o napretku djeteta, njegovim potrebama i izazovima s kojima se suočava. Odgojitelji trebaju biti dostupni za pitanja i savjete roditelja, pružajući im potrebne informacije i podršku. Isto tako, roditelji trebaju dijeliti relevantne informacije o djetetovom ponašanju, zdravlju i emocionalnom stanju kod kuće, kako bi odgojitelji mogli prilagoditi svoj pristup i osigurati djetetu optimalne uvjete za učenje i razvoj (Grove i Fisher, 1999).

Odgojitelji također imaju važnu ulogu u pružanju emocionalne i praktične podrške roditeljima djece s teškoćama u razvoju. Roditelji se često suočavaju s izazovima i stresom u vezi s odgojem i obrazovanjem svog djeteta. Odgojitelji mogu pružiti podršku kroz savjetovanje, uputiti ih na korisne resurse i stručnjake te ih ohrabriti u njihovim roditeljskim naporima. Osim toga, odgojitelji mogu organizirati radionice i edukacije za roditelje, gdje mogu dobiti korisne informacije o strategijama učenja, komunikaciji s djetetom te kako se nositi s izazovima koje donosi djetetova posebna potreba. Suradnja roditelja i odgojitelja u inkluzivnom obrazovanju trebala bi se temeljiti na zajedničkoj viziji i ciljevima za dobrobit djeteta. Obje strane trebaju raditi zajedno kako bi osigurale da dijete dobije sve potrebne prilike za učenje, rast i razvoj. Ovo uključuje postavljanje zajedničkih očekivanja, definiranje ciljeva i redovito praćenje

napretka (Grove i Fisher, 1999). Kroz zajednički rad, roditelji i odgojitelji mogu osigurati da inkluzivno obrazovanje bude uspješno te da svako dijete, bez obzira na svoje teškoće, dobije priliku za ostvarenje svojih potencijala i sretno djetinjstvo.

3.1 Individualizirani pristup za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama

Individualizirani pristup u odgoju i obrazovanju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama predstavlja temeljni princip koji omogućava svakom djetetu da napreduje prema svojim jedinstvenim sposobnostima i potrebama. Ovaj pristup naglašava prilagodbu odgojno-obrazovnih metoda, materijala i aktivnosti kako bi se zadovoljile specifične potrebe svakog djeteta, osiguravajući da svako dijete dobije priliku za optimalni razvoj i uspjeh. Prvi korak u implementaciji individualiziranog pristupa je temeljito razumijevanje specifičnih potreba svakog djeteta. To uključuje procjenu njihovih kognitivnih, socijalnih, emocionalnih i fizičkih sposobnosti. Ova procjena se često provodi u suradnji s multidisciplinarnim timovima koji uključuju edukacijske rehabilitatore, psihologe, logopede, terapeute i druge stručnjake. Na temelju tih procjena, odgojitelji mogu izraditi detaljan profil djeteta koji služi kao osnova za planiranje individualiziranog kurikula. Ovaj profil obuhvaća djetetove snage, slabosti, interese i specifične izazove, omogućujući odgojiteljima da prilagode svoje metode i pristup kako bi najbolje podržali djetetov napredak (Cvjetićanin i Anđić, 2017).

Individualizirani pristup zahtijeva prilagodbu odgojno-obrazovnih metoda i materijala kako bi se zadovoljile specifične odgojno-obrazovne potrebe djeteta. Ovo može uključivati korištenje vizualnih pomagala, taktilnih materijala, asistivne tehnologije ili alternativnih komunikacijskih metoda. Na primjer, djeca s oštećenjem vida mogu koristiti materijale u Brailleovom pismu ili digitalne uređaje s govorom, dok djeca s teškoćama u sluhu mogu koristiti znakovni jezik ili slušna pomagala. Također, odgojitelji mogu prilagoditi tempo učenja i razinu težine zadataka kako bi osigurali da dijete može pratiti ostalu djecu bez prevelikog stresa i frustracija. Prilagodba odgojno-obrazovnih metoda pomaže djeci da se osjećaju uključeno i motivirano za sudjelovanje u aktivnostima, čime se povećava njihova angažiranost i uspjeh. Jedan od ključnih alata u individualiziranom pristupu je izrada individualiziranog kurikula (Jačova i sur., 2018). Individualizirani kurikulum je dokument koji detaljno opisuje ciljeve, strategije i metode koje će se koristiti za podršku djetetovom učenju i razvoju. Individualizirani kurikulum se izrađuje u suradnji s roditeljima, stručnjacima i samim djetetom (ako je moguće), kako bi se osigurala

sveobuhvatna i holistička podrška. Ciljevi individualiziranog kurikula trebaju biti specifični, mjerljivi, ostvarivi, relevantni i vremenski određeni (SMART), omogućujući odgojiteljima da redovito prate i ocjenjuju napredak djeteta. Takvi planovi često se implementiraju i u školske sustave (slika 2).

Slika 2. Školski inkluzijski model (Izvor: samostalna izrada autorice prema Jačova i sur., 2018)

Individualizirani kurikulum također omogućava fleksibilnost u pristupu, omogućujući prilagodbe i promjene na temelju djetetovog napretka i promjenjivih potreba. Individualizirani pristup također podrazumijeva stvaranje podržavajućeg i inkluzivnog okruženja koje potiče djetetov razvoj. Odgojitelji trebaju osigurati da djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama imaju pristup svim resursima i podršci koja im je potrebna za uspjeh. To uključuje fizičku dostupnost dječjih vrtića, pristupačne materijale i tehnologiju, te emocionalnu podršku kroz pozitivne interakcije i poticanje samopouzdanja. Dječji vrtić treba biti mjesto gdje se svako dijete osjeća sigurno, uvaženo i cijenjeno, bez obzira na svoje teškoće. Podržavajuće okruženje također

uključuje poticanje socijalne inkluzije, omogućavajući djeci da razvijaju prijateljstva i pozitivne odnose s vršnjacima (Jačova i sur., 2018).

Individualizirani pristup zahtijeva kontinuirano praćenje i prilagodbu odgojno-obrazovnih strategija na temelju napretka i promjenjivih potreba djeteta. Redovito praćenje omogućava odgojiteljima da procijene učinkovitost svojih metoda i naprave potrebne prilagodbe kako bi osigurali da dijete napreduje prema postavljenim ciljevima. Ovaj proces uključuje redovite sastanke s roditeljima i stručnjacima, kao i korištenje različitih procjena i evaluacijskih alata. Fleksibilnost i spremnost na prilagodbu ključni su za uspjeh individualiziranog pristupa, omogućujući da se odgojno-obrazovni planovi i metode kontinuirano usklađuju s potrebama i napretkom djeteta. Individualizirani pristup u obrazovanju djece s teškoćama u razvoju predstavlja temelj za stvaranje inkluzivnog i podržavajućeg obrazovnog okruženja. Kroz razumijevanje specifičnih potreba, izradu individualnih kurikula, stvaranje podržavajućeg okruženja i kontinuirano praćenje, odgojitelji mogu osigurati da svako dijete dobije priliku za uspjeh i ostvarenje svojih potencijala. Ovaj pristup ne samo da poboljšava odgojno-obrazovne ishode, već i doprinosi razvoju sretnih, samopouzdanih i kompetentnih pojedinaca.

3.2 Evaluacija učinkovitosti

Evaluacija omogućuje odgojiteljima, roditeljima i stručnjacima da procijene koliko su implementirane strategije uspješne i identificiraju područja koja zahtijevaju poboljšanje. Proces evaluacije treba biti sustavan, sveobuhvatan i kontinuiran, kako bi pružio precizne i korisne informacije za daljnje prilagodbe i unapređenja. Prvi korak u evaluaciji učinkovitosti individualiziranog pristupa je postavljanje jasnih i mjerljivih ciljeva. Ovi ciljevi omogućuju odgojiteljima da imaju konkretne pokazatelje uspjeha prema kojima mogu mjeriti napredak djeteta. Na primjer, cilj može biti da dijete postigne određenu razinu predčitačkih ili predmatematičkih vještina u određenom vremenskom razdoblju. Jasno definirani ciljevi također olakšavaju praćenje napretka i identificiranje područja koja zahtijevaju dodatnu podršku. Za procjenu učinkovitosti individualiziranog pristupa potrebno je koristiti raznovrsne evaluacijske metode. To uključuje formalne i neformalne procjene, kvalitativne i kvantitativne metode, kao i kontinuirano praćenje i dokumentiranje napretka. Formalne procjene mogu uključivati evaluacijske alate koji pružaju objektivne podatke o djetetovim sposobnostima i napretku. Neformalne procjene mogu uključivati opažanja, bilješke odgojitelja, portfelje rada djeteta i povratne informacije od roditelja i samog djeteta. Kombinacija različitih metoda

omogućuje sveobuhvatan pregled djetetovog napretka i osigurava da evaluacija obuhvati sve aspekte njegovog razvoja (Jačova i sur., 2018).

Kontinuirano praćenje i dokumentiranje napretka ključni su za uspješnu evaluaciju individualiziranog pristupa. Odgojitelji trebaju redovito bilježiti djetetov napredak u skladu s postavljenim ciljevima i strategijama. To može uključivati vođenje dnevnika ili bilježaka o djetetovom ponašanju, uspjehu u zadacima, socijalnim interakcijama i emocionalnom stanju. Redovito dokumentiranje omogućuje odgojiteljima da prate trendove u napretku i identificiraju promjene koje mogu ukazivati na potrebu za prilagodbama u pristupu. Također, dokumentacija pruža važne informacije za sastanke s roditeljima i stručnjacima, olakšavajući donošenje zajedničkih odluka o daljnjim koracima. U procesu evaluacije učinkovitosti individualiziranog pristupa suradnja s roditeljima i stručnjacima je od izuzetne važnosti. Roditelji mogu pružiti dragocjene uvide o djetetovom napretku kod kuće, njegovom ponašanju i emocionalnom stanju. Stručnjaci, poput psihologa, logopeda i terapeuta, mogu doprinijeti svojim stručnim procjenama i preporukama za dodatne strategije ili intervencije. Redoviti sastanci na kojima se raspravlja o djetetovom napretku, evaluiraju trenutne strategije i planiraju buduće aktivnosti ključni su za osiguranje sveobuhvatne podrške djetetu. Ova suradnja omogućuje da se sve relevantne informacije integriraju u evaluacijski proces i da se donose informirane odluke koje najbolje odgovaraju potrebama djeteta (Agus i sur., 2023).

Na temelju prikupljenih podataka i evaluacija, odgojitelji trebaju analizirati rezultate kako bi procijenili učinkovitost postojećih strategija i metoda. Ako evaluacija pokazuje da dijete ne napreduje prema očekivanjima ili se suočava s novim izazovima, potrebno je prilagoditi pristup. To može uključivati modifikaciju ciljeva, uvođenje novih metoda poučavanja, dodatnu podršku ili promjenu okruženja. Fleksibilnost i spremnost na prilagodbe ključni su za osiguranje da individualizirani pristup ostane relevantan i učinkovit. Kontinuirana analiza i prilagodba omogućuju da se odgojno-obrazovni planovi i metode stalno usklađuju s promjenjivim potrebama i napretkom djeteta. Povratne informacije od roditelja, stručnjaka i same djece važan su aspekt evaluacijskog procesa. Ove povratne informacije omogućuju odgojiteljima da bolje razumiju kako djeca doživljavaju odgojno-obrazovni proces i koje promjene mogu dodatno poboljšati njihovo iskustvo učenja. Refleksija na temelju ovih povratnih informacija pomaže odgojiteljima da razvijaju svoje profesionalne vještine i kontinuirano unapređuju svoje pristupe. Također, uključivanje djece u proces evaluacije može potaknuti njihovu samosvijest i odgovornost za vlastito učenje, osnažujući ih da aktivno sudjeluju u svom obrazovnom procesu (Agus i sur., 2023).

Evaluacija učinkovitosti individualiziranog pristupa u odgoju i obrazovanju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama stoga nije jednokratni proces, već kontinuirana praksa koja zahtijeva suradnju, prilagodljivost i refleksiju. Kroz sustavno praćenje, analizu i prilagodbu, odgojitelji mogu osigurati da svako dijete dobije podršku koja mu je potrebna za uspjeh i ostvarenje svojih potencijala (Agus i sur., 2023).

Yuan (2023) navodi da proces evaluacije omogućuje odgojiteljima, roditeljima i stručnjacima da procijene koliko su implementirane strategije uspješne i identificiraju područja koja zahtijevaju poboljšanje. Evaluacijske metode koje se koriste u ovom kontekstu uključuju kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih pristupa, redovito praćenje i prilagodbu strategija, te suradnju s roditeljima i stručnjacima. Kvalitativne metode evaluacije usmjerene su na razumijevanje iskustava, percepcija i osjećaja djece, roditelja i odgojitelja. Ove metode uključuju opažanja, intervjue i fokusne grupe. Opažanja omogućuju odgojiteljima da prate kako dijete reagira na različite odgojno-obrazovne metode i okruženja. Na primjer, kroz promatranje socijalnih interakcija, odgojitelji mogu identificirati kako djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama komuniciraju s vršnjacima i koje su strategije najefikasnije za poticanje socijalne uključenosti. Intervjui s roditeljima i odgojiteljima pružaju dublji uvid u djetetovo napredak i izazove s kojima se suočava. Roditelji mogu podijeliti svoja zapažanja o djetetovom ponašanju kod kuće, dok odgojitelji mogu dati povratne informacije o djetetovom napretku u dječjem vrtiću. Fokusne grupe, koje uključuju roditelje, odgojitelje i stručnjake, omogućuju razmjenu ideja i strategija za poboljšanje obrazovnih pristupa (Yuan, 2023).

Kvantitativne metode evaluacije uključuju korištenje standardiziranih testova i evaluacijskih alata koji pružaju objektivne podatke o djetetovim sposobnostima i napretku. Ovi alati omogućuju mjerenje specifičnih aspekata djetetovog razvoja, kao što su kognitivne sposobnosti, jezične vještine i socijalne vještine. Na primjer, standardizirani testovi mogu se koristiti za procjenu napretka u predčitačkim vještinama, omogućujući odgojiteljima da usporede rezultate s prethodnim mjerenjima i utvrde učinkovitost primijenjenih strategija. Kontinuirano praćenje i dokumentiranje napretka ključni su za uspješnu evaluaciju individualiziranog pristupa. Odgojitelji trebaju redovito bilježiti djetetovo napredak u skladu s postavljenim ciljevima i strategijama. To može uključivati vođenje dnevnika ili bilježaka o djetetovom ponašanju, uspjehu u zadacima, socijalnim interakcijama i emocionalnom stanju. Redovito dokumentiranje omogućuje odgojiteljima da prate trendove u napretku i identificiraju promjene koje mogu ukazivati na potrebu za prilagodbama u pristupu (Yuan, 2023). Suradnja s roditeljima i stručnjacima je od izuzetne važnosti u evaluaciji učinkovitosti individualiziranog

pristupa. Roditelji mogu pružiti dragocjene uvide o djetetovom napretku kod kuće, njegovom ponašanju i emocionalnom stanju. Stručnjaci, poput psihologa, logopeda i terapeuta, mogu doprinijeti svojim stručnim procjenama i preporukama za dodatne strategije ili intervencije. Redoviti sastanci na kojima se raspravlja o djetetovom napretku, evaluiraju trenutne strategije i planiraju buduće aktivnosti ključni su za osiguranje sveobuhvatne podrške djetetu. Na temelju prikupljenih podataka i evaluacija, odgojitelji trebaju analizirati rezultate kako bi procijenili učinkovitost postojećih strategija i metoda. Ako evaluacija pokazuje da dijete ne napreduje prema očekivanjima ili se suočava s novim izazovima, potrebno je prilagoditi pristup. To može uključivati modifikaciju ciljeva, uvođenje novih metoda poučavanja, dodatnu podršku ili promjenu okruženja. Fleksibilnost i spremnost na prilagodbe ključni su za osiguranje da individualizirani pristup ostane relevantan i učinkovit.

4. ISTRAŽIVANJE

4.1 Cilj istraživanja

Cilj ovoga rada je istražiti u kojoj mjeri se odgojitelji samoprocjenjuju kompetentnima za provođenje inkluzivne prakse u svojim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s naglaskom na suvremene pristupe koje provode za učenje i poučavanje.

4.2 Mjerni instrument, način provođenja i metoda istraživanja

Za provedbu istraživanja izrađen je anonimni anketni upitnik koji sadrži 11 tvrdnji kojima odgojitelji procjenjuju svoje kompetencije za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama te tri pitanja vezana uz demografske podatke sudionika.

Istraživanje je provedeno *online* putem *Google* obrasca gdje je preko grupa odgojitelja iz centralnog i područnih ustanova ranog i predškolskog odgoja na području Krapinsko-zagorske i Zagrebačke županije, zamoljeno da odgojitelji popune Upitnik. Pritom im je objašnjeno da je Upitnik potpuno anonimna te da će se rezultati koristiti za potrebe ovoga završnoga rada. Sudionici su također mogli odustati u svakom trenutku u njegovom popunjavanju ili se neku tvrdnju ne očitovati odnosno ne odgovoriti. Time su zadovoljeni etički aspekti istraživanja.

Analiza rezultata izvršena je kvantitativnom metodom frekvencija gdje su analizirani podaci prikazani u postotku.

4.3 Uzorak ispitanika

Sudionici ovoga istraživanja su 36 odgojitelja s područja Krapinsko-zagorske i Zagrebačke županije.

Tablica 1

Demografski podaci sudionika: spol, stručna sprema i godine radnoga iskustva u predškolskom sustavu odgoja i obrazovanja (%).

Spol	%	Stručna sprema	%	Radno iskustvo	%
žensko	94,4	Srednja	47,2 %	do 5 godina	75
muško	5,6	Visoka	41,7 %	od 6 do 10 godina	5,6
		Viša	11,1 %	od 11 do 25 godina	8,3
		Doktorski studij	0 %	od 16 do 20 godina	8,3
		Specijalistički studij	0 %	od 21 do 25 godina	2,8
				od 26 do 30 godina	0
				preko 30 godina	0

Dobiveni rezultati pokazuju da je u anketi sudjelovalo 94,4 % ispitanika ženskog spola i 5,5 % ispitanika muškog spola. 47,2 % ispitanika ima srednju stručnu sprema, 41,7% visoku stručnu sprema, višu 11,1% dok doktorski i specijalistički studij ima 0% ispitanika. Do 5 godina radnog iskustva ima većina ispitanika, a to je 75%, od 6 do 10 godina 5,6 %, od 11 do 15 godina i od 16 do 20 godina iskustva ima 8,3 % ispitanika, od 21 do 25 godina 2,8% ispitanika, a 0 % ispitanika ima radnog iskustva iznad 26 godina.

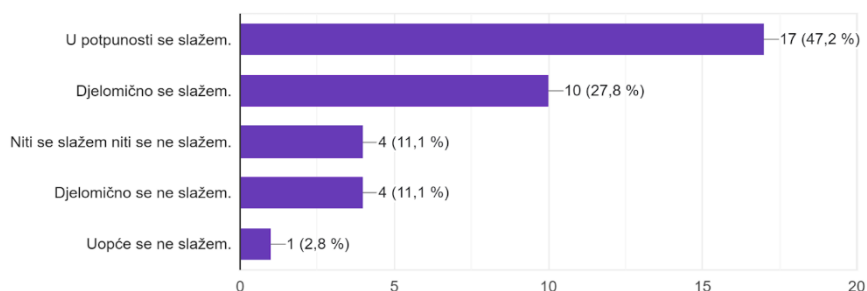
4.4 Rezultati istraživanja

Rezultati anketnog upitnika prikazani su grafikonima i izraženi su u postocima. Sudionicima su na postavljene tvrdnje ponuđeni odgovori na bazi Likertove skale (1-uopće se ne slažem, 2- djelomično se ne slažem, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-djelomično se slažem, 5-u potpunosti se slažem), ovisno o stupnju slaganja odgojitelja s pojedinom tvrdnjom.

U nastavku rada prikazane su tvrdnje iz upitnika i rezultati za te tvrdnje, koje su izražene putem grafikona te se rezultati objašnjavaju i prikazuju u postocima.

Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama predstavljaju izazov u mojem radu.

36 odgovora

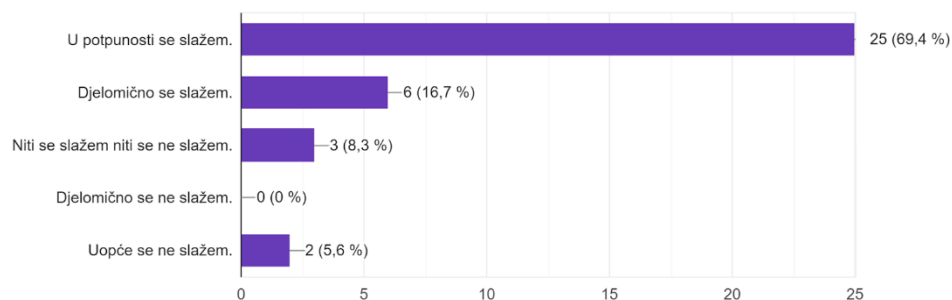

Grafički prikaz 1. Izazovi rada s djecom s posebnim odgojno obrazovnim potrebama

S tvrdnjom “Djeca s posebnim odgojno obrazovnim potrebama predstavljaju izazov u mojem radu” 47,2% ispitanika se u potpunosti slaže, 27,8% slaže se djelomično, neutralno je i djelomično se ne slaže 11,1% ispitanika dok se 2,8% uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Kroz kontinuirano stručno usavršavanje, razvijam kompetencije za provođenje inkluzivne prakse.

36 odgovora

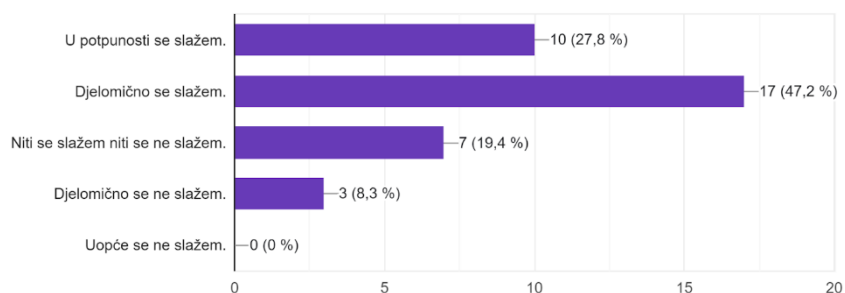

Grafički prikaz 2. Stručna usavršavanja odgojitelja

69,4% ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom “Kroz kontinuirano stručno usavršavanje, razvijam svoje kompetencije za provođenje inkluzivne prakse”. 16,7 % djelomično se slaže, niti se slaže niti se ne slaže 8,3 , 0% ispitanika se djelomično ne slaže. Uopće se ne slaže 5,6% ispitanika.

Smatram se kompetentnom/im za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

36 odgovora

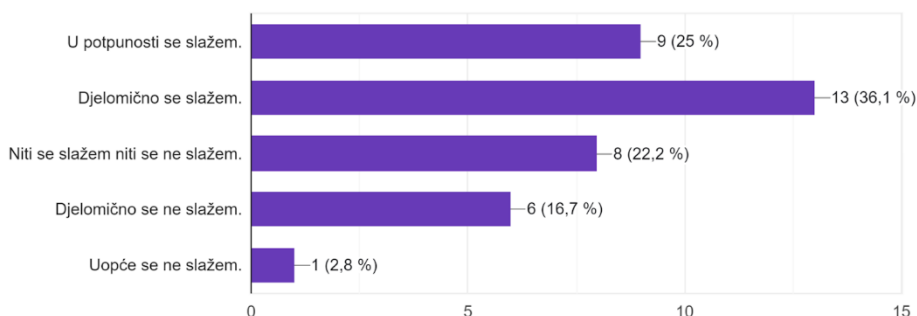

Grafički prikaz 3. Procjena kompetencija odgojitelja

Rezultati grafičkog prikaza pokazuju nam da se najveći postotak od 47,2% djelomično slaže s tvrdnjom “Smatram se kompetentnom/im za rad s djecom s posebnim odgojno obrazovnim potrebama.” 27,8 % se slaže u potpunosti, neutralno je 19,4 % ispitanika i djelomično se ne slaže 8,3%.

Smatram se kompetentnom/im za izradu profila djeteta koji služi kao osnova za planiranje individualiziranog odgojno-obrazovnog programa.

36 odgovora

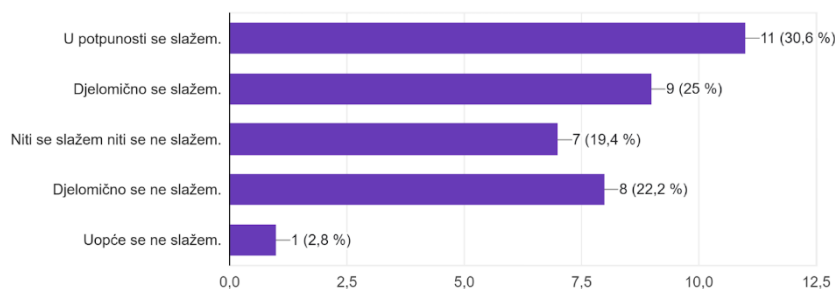

Grafički prikaz 4. Izrada profila djeteta s posebnim odgojno obrazovnim potrebama

Sa sljedećom tvrdnjom “Smatram se kompetentnom/im za izradu profila djeteta koji služi kao osnova za planiranje individualiziranog odgojno-obrazovnog programa.” u potpunosti se slaže 25%, djelomično 36,1 %, niti se slaže niti se ne slaže 22,2 %, djelomično se ne slaže 16,7 %, a 2,8% se uopće ne slaže.

Smatram se kompetentnom/im za izradu individualiziranih odgojno - obrazovnih programa za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

36 odgovora

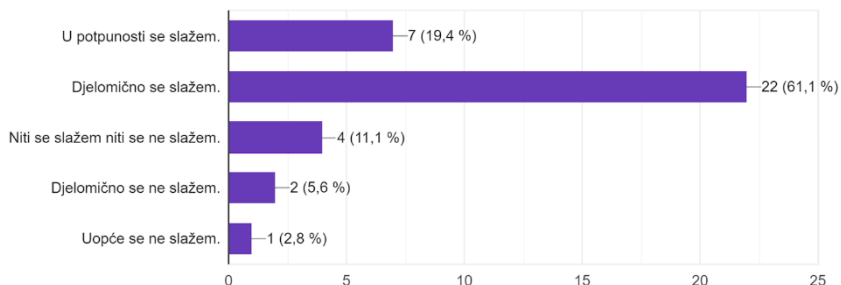

Grafički prikaz 5. Izrada individualiziranog kurikula

30,6 % ispitanika se u potpunosti slaže s tvrdnjom “Smatram se kompetentnom/im za izradu individualiziranih odgojno-obrazovnih programa za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.” djelomično se slaže 25 % ispitanika, 19,4 % je neutralno, djelomično se ne slaže 16,7 %, a 2,8% se ne uopće ne slaže.

Poznajem metode kojima pomažemo djetetu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama da se uključe u interakciju s vršnjacima.

36 odgovora

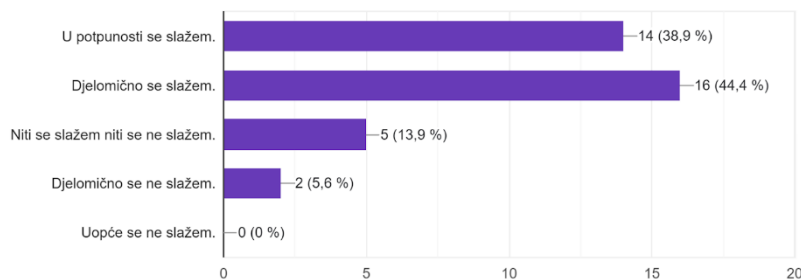

Grafički prikaz 6. Metode rada

“Poznajem metode kojima pomažemo djetetu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama da se uključe u interakciju s vršnjacima.” S navedenom tvrdnjom u potpunosti se slaže 19,4 % ispitanika, 61,1% se slaže djelomično, niti se slaže niti se ne slaže 11,1 % ispitanika, 5,6 % se djelomično ne slaže, a 2,8 % ispitanika se uopće ne slaže.

Smatram se kompetentnom/im adekvatno pripremiti didaktičke materijale i okruženje za dijete s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

36 odgovora

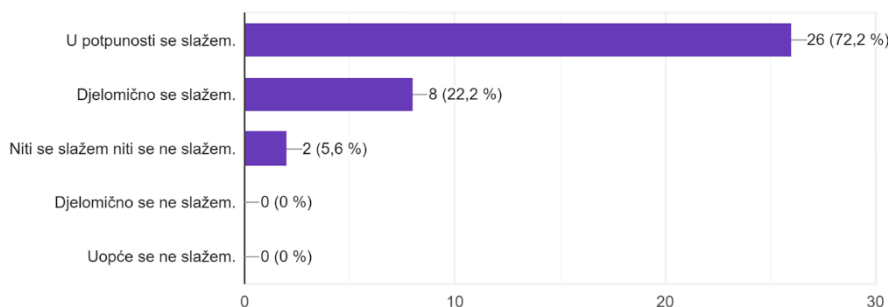

Grafički prikaz 7. Priprema didaktičkih materijala i okruženja

S tvrdnjom “Smatram se kompetentnom/im adekvatno pripremiti didaktičke materijale i okruženje za dijete s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.” se u potpunosti slaže 38,9 % ispitanika, djelomično se slaže 44,4 %, niti se slaže niti se ne slaže 13,9 %, a uopće se ne slaže 0% ispitanika.

Smatram se kompetentnom/im djetetu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama ostvariti osjećaj prihvaćenosti i sigurnosti u grupi.

36 odgovora

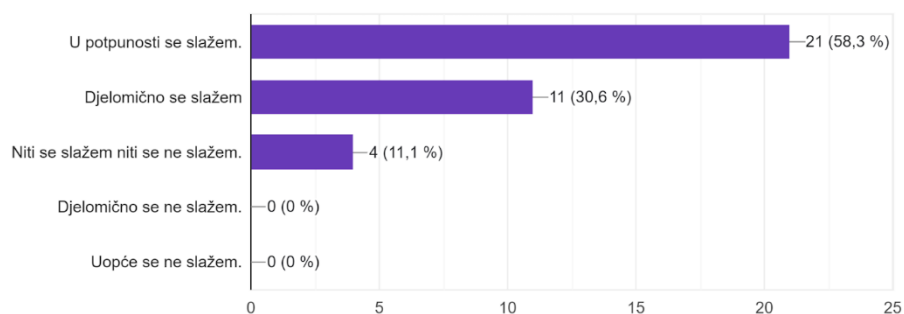

Grafički prikaz 8. Ostvarenje osjećaja prihvaćenosti i sigurnosti u grupi

Sljedeća tvrdnja je “Smatram se kompetentnom/im djetetu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama ostvariti osjećaj prihvaćenosti i sigurnosti u grupi.” i s njom se u potpunosti slaže 72,2 % ispitanika, djelomično se slaže 22,2 % ispitanika, neutralno je 5,6 %, dok se djelomično i u potpunosti ne slaže 0 % ispitanika.

Smatram se kompetentnom/im za uspješnu komunikaciju sa stručnim timom i roditeljima u mogućnosti ostvarivanja inkluzije djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

36 odgovora

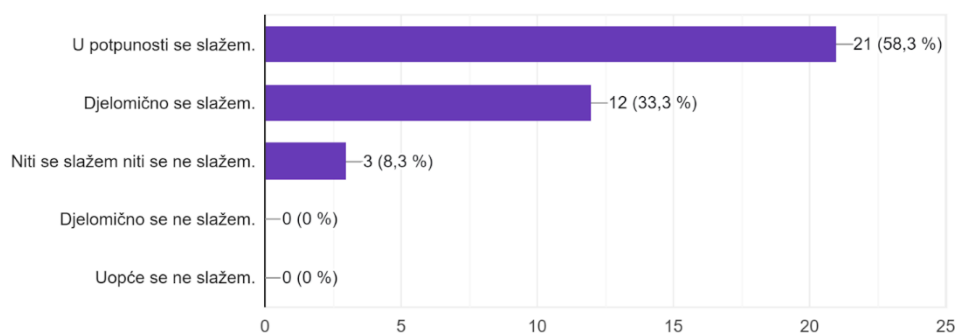

Grafički prikaz 9. Komunikacija sa stručnim timom i roditeljima

58,3 % ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom “Smatram se kompetentnom/im za uspješnu komunikaciju sa stručnim timom i roditeljima u mogućnosti ostvarivanja inkluzije djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.” 30,6 % slaže se djelomično, 11,1 % niti se slaže niti se ne slaže i 0% ispitanika se djelomično i u potpunosti ne slaže.

Smatram se kompetentnom/im pružiti emocionalnu i praktičnu podršku roditeljima djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

36 odgovora

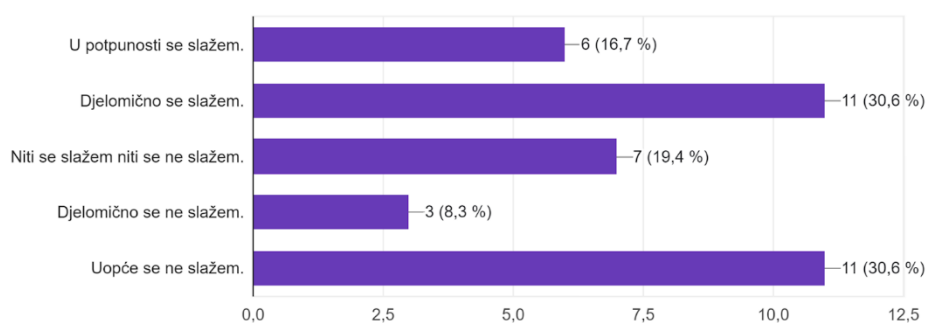

Grafički prikaz 10. Podrška roditeljima

58,3 % ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom “Smatram se kompetentnom/im pružiti emocionalnu i praktičnu podršku roditeljima djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.” 33,3 % slaže se djelomično, niti se slaže niti se ne slaže 8,3 %, 0% ispitanika se djelomično i uopće ne slaže.

Samo u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama mogu dobiti punu pažnju i individualizirane postupke.

36 odgovora

Grafički prikaz 11. Posebne odgojne obrazovne ustanove

Posljednja tvrdnja je “Samo u posebnim odgojno obrazovnim ustanovama djeca s posebnim odgojno obrazovnim potrebama mogu dobiti punu pažnju i individualizirane postupke”. Sukladno analizi odgovora ispitanika na prethodne tvrdnje, za očekivati su podijeljeni odgovori na navedenu tvrdnju. Iako se naglašava važnost inkluzije djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje, čak se 16,7 % ispitanika u potpunosti slaže s tvrdnjom i 30,6 % se slaže djelomično. Niti se slaže niti se ne slaže 19,4 % ispitanika, djelomično se ne slaže 8,3 % te se 30,6 % ispitanika uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom.

5. DISKUSIJA

Istraživanje je ograničavajuće s obzirom na mali broj sudionika koji je vezan samo uz usku županiju i područne dječje vrtiće. U tom području odgojitelji sebe procjenjuju kao kompetentne za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Većini ispitanika rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama predstavlja izazov u radu, ali su spremni na kontinuirana stručna usavršavanja kojima će jačati svoje vještine i kompetencije. Rezultati pokazuju da bi ta stručna usavršavanja trebala biti usmjerena na stjecanje kompetencija za izradu profila djeteta koji služi kao osnova za planiranje individualiziranog odgojno-obrazovnog programa te za izradu individualiziranih odgojno-obrazovnih programa za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Čak 47,2% ispitanika ima završenu srednju stručnu spremu, a u Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju propisano je da odgojno-obrazovni radnici moraju imati odgovarajuću vrstu i razinu obrazovanja. Većina ispitanika smatra se

kompetentnim za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama no tu se postavlja pitanje tko od njih ima završeno traženo obrazovanje. Na kojoj je razini kvaliteta njihovog rada u dječjem vrtiću i u kojoj mjeri se provodi inkluzija, pitanje je za koje bi trebalo provesti detaljnije istraživanje. Smatram da bi odgojitelji trebali polaziti više stručnih usavršavanja koji su lako dostupni online i besplatni su te da je potrebno provoditi strože kontrole u dječjim vrtićima provodi li se rad sukladno propisanim zakonima.

6. PREPORUKE ZA POBOLJŠANJA

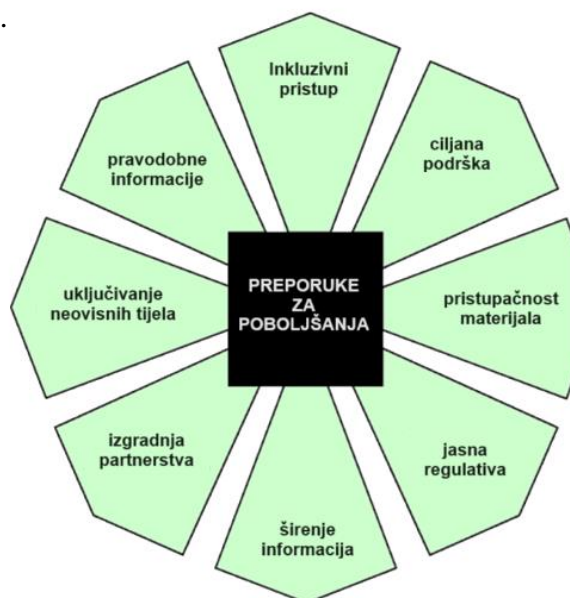
Kako bi se poboljšali uvjeti inkluzivnog obrazovanja i učinkovito implementirale nove strategije podrške u radu s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, potrebno je usvojiti strateški i koordinirani pristup koji uključuje sve relevantne dionike. Javne vlasti moraju preuzeti vodeću ulogu u uspostavljanju i promicanju inkluzivnih obrazovnih politika. To podrazumijeva reviziju postojećih zakona i propisa, osiguravanje adekvatnog financiranja za inkluzivne programe i infrastrukturu te uspostavljanje jasnih smjernica za implementaciju inkluzivnog obrazovanja na svim razinama. Važan korak je osiguranje fizičke i digitalne pristupačnosti obrazovnih ustanova. Dječji vrtići moraju biti dizajnirani i opremljeni tako da budu dostupni svoj djeci, bez obzira na njihove sposobnosti i mogućnosti. To uključuje prilagođavanje ulaza, sanitarnih čvorova, vrtićkih prostora, kao i osiguranje pristupačnih obrazovnih materijala i tehnologija. Osim toga, važno je kontinuirano ulagati u asistivne tehnologije koje mogu značajno poboljšati odgojno-obrazovno iskustvo djeteta s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Pregledom relevantne literature uočavaju se sljedeće preporuke za poboljšanje ovog područja (Kauffman i sur., 2016; Ferguson, 2008; Spooing i sur., 2023):

- inkluzivni i personalizirani pristup
- zajednički pristup
- ciljana podrška za samostalni život i autonomiju
- informiranje osoba s invaliditetom i njihovih obitelji o njihovim pravima
- pristupačnost obrazovnih materijala i novih tehnologija
- procedure za žalbe i uključivanje neovisnih tijela
- programi profesionalnog osposobljavanja o specifičnim kompetencijama za inkluziju profesionalaca u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
- osiguravanje razumnih prilagodbi za sve obrazovne strukture

- izgradnja međusektorskih i višerazinskih partnerstava
- prepoznavanje posebnih potreba i pružanje učinkovite rane intervencije i podrške
- podrška i pristupačnost za roditelje s invaliditetom
- širenje informacija i podizanje svijesti o koristima inkluzivnog obrazovanja
- zakonodavni akti o jednakom sudjelovanju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u redovnom obrazovanju

Fleksibilni kurikuli i metode poučavanja (slika 3) od ključne su važnosti za stvaranje inkluzivnog obrazovnog okruženja. Standardizirani kurikuli često ne uzimaju u obzir različite stilove učenja i individualne potrebe djeteta, što može dovesti do njihovog isključivanja iz procesa učenja. Odgojitelji trebaju koristiti različite pristupe, poput vizualnih pomagala, praktičnih zadataka ili digitalnih alata, kako bi uključili svu djecu u proces učenja. Razumne prilagodbe i podrška temelj su za ostvarenje inkluzije i personaliziranog pristupa. To podrazumijeva osiguravanje svih potrebnih resursa i podrške koji omogućuju djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama da ravnopravno sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. Na primjer, djeci s tjelesnim invaliditetom može biti potrebna fizička pomoć ili prilagođena oprema, dok djeci s odgojno-obrazovnim potrebama može biti potrebna dodatna pomoć odgojitelja ili specijaliziranih stručnjaka. Važno je da ove prilagodbe budu dostupne bez dodatnih troškova za djecu i njihove obitelji, kako bi se osigurala pravednost i jednakost u pristupu obrazovanju.

Slika 3. Metode poboljšanja inkluzivnog obrazovanja (Izvor: samostalna izrada autorice)

Ciljana podrška za samostalni život i autonomiju djece ne samo da poboljšava njihovu kvalitetu života, već također jača njihovu sposobnost da se integriraju u društvo, pridonoseći svojoj zajednici i ostvarujući svoje osobne ciljeve. Prvo i osnovno, odgojno-obrazovni sustavi trebaju biti usmjereni na cjeloviti razvoj osobnosti djeteta s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. To podrazumijeva prepoznavanje i njegovanje njihovih talenata, interesa i kreativnosti. Odgojno-obrazovni kurikuli trebaju biti fleksibilni i prilagođeni kako bi omogućili svakom djetetu da istražuje svoje potencijale. Na primjer, ako dijete pokazuje interes i talent za umjetnost, dječji vrtići bi trebali omogućiti prilagodbe i pružiti resurse kako bi dijete moglo razvijati svoje umjetničke vještine. Na ovaj način, djeca ne samo da razvijaju specifične vještine, već i grade samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti. Jedan od ključnih aspekata ciljne podrške za samostalni život i autonomiju je osiguravanje učinkovite tranzicije iz predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja u stručnu izobrazbu i zapošljavanje (Ferguson, 2008). Ovo je posebno važno jer mnogi mladi s teškoćama u razvoju često nailaze na prepreke pri pokušaju ulaska na tržište rada. Odgojno-obrazovne ustanove trebaju surađivati s lokalnim zajednicama, poduzećima i stručnim centrima kako bi stvorili programe stručne izobrazbe i pripravništva prilagođene potrebama ovih mladih ljudi. Takvi programi mogu uključivati radne prakse, mentorstvo i savjetovanje, pružajući djeci priliku da steknu radno iskustvo i razviju praktične vještine potrebne za zapošljavanje. Osim profesionalnih vještina, ključna komponenta ciljne podrške za samostalni život uključuje poučavanje osnovnih životnih vještina. Dječji vrtići trebaju integrirati ove životne vještine u svoj kurikulum, osiguravajući da djeca razvijaju praktične sposobnosti koje će im pomoći da se snalaze u svakodnevnim situacijama. Primjerice, djeca u vrtiću mogu učiti kako planirati i pripremati obroke i voditi brigu o osobnoj higijeni. Ove vještine su temeljne za neovisno funkcioniranje i omogućuju djeci da uče o preuzimanju kontrole nad svojim životom (Kauffman i sur., 2016)

Podrška za samostalni život i autonomiju također uključuje povezivanje djece s njihovom lokalnom zajednicom. Uključivanje u društvene aktivnosti, volontiranje i sudjelovanje u lokalnim događanjima pomaže djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama da se osjećaju kao aktivni članovi društva. Ovo ne samo da poboljšava njihovu socijalnu integraciju, već im također pruža priliku da doprinesu zajednici, što jača njihov osjećaj svrhe i pripadnosti. Dječji vrtići i škole mogu organizirati razne inicijative, kao što su volonterski projekti, društveni klubovi i sportske aktivnosti, koje potiču djecu na interakciju s vršnjacima i drugim članovima zajednice.

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga rada je istražiti u kojoj mjeri se odgojitelji samoprocjenjuju kompetentnima za provođenje inkluzivne prakse u svojim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s naglaskom na suvremene pristupe koje provode za učenje i poučavanje. Inkluzivni pristup odgoju i obrazovanju djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama predstavlja temeljni korak prema osiguravanju pravednog i jednakog obrazovanja za sve. Ovaj pristup ne samo da promiče društvenu pravdu i ravnopravnost, već također obogaćuje obrazovno iskustvo sve djece, potičući razumijevanje, empatiju i prihvaćanje različitosti. Kroz individualizirani pristup i stvaranje inkluzivnog okruženja, omogućuje se svakom djetetu da razvija svoje potencijale i aktivno sudjeluje u zajednici. Da bi se ovi ciljevi ostvarili, potrebno je provesti nekoliko ključnih preporuka za poboljšanje inkluzivnog obrazovanja. Prvo, lokalne vlasti moraju osigurati da nijedno dijete ne bude isključeno iz obrazovanja zbog svojih teškoća te ukloniti sve strukturne prepreke koje ometaju ravnopravno sudjelovanje. Drugo, potrebno je razviti i implementirati individualizirane kurikule koji su prilagođeni specifičnim potrebama svakog djeteta, osiguravajući fleksibilne odgojno-obrazovne metode i prilagodbe. Treće, važna je kontinuirana edukacija i osnaživanje odgojitelja, kako bi bili spremni prepoznati i adekvatno odgovoriti na različite potrebe djeteta. Ključno je osigurati aktivno uključivanje roditelja i zajednice u odgojno-obrazovni proces, stvarajući sustav podrške koji uključuje sve relevantne dionike. Suradnja između dječjih vrtića, škola, obitelji, lokalnih zajednica i stručnjaka omogućava stvaranje holističkog pristupa koji podržava sve aspekte djetetovog razvoja. Kroz kontinuirano praćenje i prilagodbu strategija, možemo osigurati da inkluzivni obrazovni sustav ostane dinamičan i odgovara promjenjivim potrebama djece. Inkluzivno obrazovanje je više od samo pristupa dječjem vrtiću; ono je temeljno ljudsko pravo koje omogućuje svakom djetetu da se osjeća prihvaćeno, cijenjeno i podržano. Implementacijom ovih preporuka, možemo stvoriti obrazovni sustav koji ne samo da prepoznaje, već i slavi različitosti, osiguravajući da svako dijete ima priliku za uspjeh i ispunjen život.

8. LITERATURA

1. Agus, A., Juliadharma, M., Djamaluddin, M. (2023). Application of the CIPP model in evaluation of The inclusive education curriculum in Madrasah Aliyah. *Nidhomul Haq: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam*, 8(1), 31-50.
2. Boroson, B. (2017). Inclusive Education: Lessons from History. *Educational Leadership*, 74(7), 18-23.
3. Cvjetičanin, S., Anđić, B. (2017). Teacher's opinion about the implementation of inclusive education in teaching integrated natural sciences. *Časopis za Društvene Nauke*, 41(4).
4. Ferguson, D. L. (2008). International trends in inclusive education: The continuing challenge to teach each one and everyone. *European Journal of special needs education*, 23(2), 109-120.
5. Grove, K. A., Fisher, D. (1999). Entrepreneurs of meaning: Parents and the process of inclusive education. *Remedial and special education*, 20(4), 208-215.
6. Jačova, Z., Kovačević, J., Hasanbegović, H. (2018). Individual education plan (IEP) foundation of a quality inclusive education. *Human Research in Rehabilitation*, 8(2), 88-93.
7. Karamatić Brčić, M. (2011). Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. *Acta Iadertina*, 8 (1), 0–0.
8. Kauffman, J. M., Anastasiou, D., Badar, J., Travers, J. C., Wiley, A. L. (2016). Inclusive education moving forward. In General and special education inclusion in an age of change: Roles of professionals involved (Vol. 32, pp. 153-178). *Emerald Group Publishing Limited*.
9. Kim, Y. W. (2014). Inclusive education in South Korea. *International journal of inclusive education*, 18(10), 979-990.
10. Knežević-Florić, O., Ninković, S., & Tančić D, N. (2018). Inkluzivno obrazovanje iz perspektive nastavnika-uloge, kompetencije i barijere. *Nastava i vaspitanje*, 67(1), 7-22.
11. *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*, NN. Dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html Datum pristupa: 29. 7. 2024.
12. Mikas, D. i Roudi, B. (2012). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja. *Paediatr Croat*, 56 (1), 207–214.
13. Mitiku, W., Alemu, Y., Mengsitu, S. (2014). Challenges and opportunities to implement inclusive education. *Asian Journal of Humanity, Art and Literature*, 1(2), 118-135.

14. Moriña, A. (2019). Inclusive education in higher education: challenges and opportunities. *Postsecondary educational opportunities for students with special education needs*, 3-17.
15. Naraian, S. (2013). Dis/ability, agency, and context: A differential consciousness for doing inclusive education. *Curriculum Inquiry*, 43(3), 360-387.
16. Popadić, A. M. J. (2016). Inkluzivno obrazovanje: Ideja i praksa. *Sinteze-časopis za pedagoške nauke, književnost i kulturu*, (10), 35-46.
17. Rogers, C. (2007). Experiencing an 'inclusive' education: parents and their children with 'special educational needs'. *British Journal of sociology of Education*, 28(1), 55-68.
18. Spong, J., Iacono, T., Garcia-Melgar, A., Bagley, K., McKinstry, C., Hyett, N., Arthur-Kelly, M. (2023). Toward the improvement of inclusive education for students with disabilities via online intervention: Feasibility randomized controlled trial in australia. *Journal of Research in Childhood Education*, 37(4), 619-635.
19. Vorapanya, S., Dunlap, D. (2014). Inclusive education in Thailand: Practices and challenges. *International Journal of Inclusive Education*, 18(10), 1014-1028.
20. WrightLaw. (2024). *The History of Special Education* (online). Dostupno na: <https://www.wrightslaw.com/law/art/history.spec.ed.law.htm> Datum pristupa: 20. 5. 2024.
21. Yuan, H. (2023). A Study of Special Needs Children Entering Regular Classroom Learning. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 10, 133-138.
22. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, NN, 57/22, 94/13. Dostupno na [Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju - Zakon.hr](http://www.zakon.hr) Datum pristupa: 20. 5. 2024.

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

---

vlastoručni potpis studenta